

שיטה מחודשת 2, דוגמה כוללת: 'המפקיד פירות'

שיעור 102

שלב ג: מקורות מקבילים

תחת מילות המפתח "המפקיד פירות" נמצאו מקורות רבים ביספרות חז"ל. להלן המקורות שנבחרו לדיון:

משנה מסכת בבא מציעא פרק ג, משנה ז (המשך למשנה בה אנו דנים)

המפקיד פירות אצל חבירו, הרי זה יוציא לו חסרונות: לחטין ולאורז תשעת חצאי קבין, לכור לשעורין ולדוחן תשעה קבין, לכור לכוסמין ולזרע פשתן שלש סאין לכור, הכל לפי המדה, הכל לפי הזמן. אמר רבי יוחנן בן נורי: וכי מה איכפת להן לעכברין והלא אוכלות בין מהרבה ובין מקימעא? אלא אינו מוציא לו חסרונות אלא לכור אחד בלבד. רבי יהודה אומר: אם היתה מדה מרובה אינו מוציא לו חסרונות מפני שמותירות.

המקבילה העיקרית למשנתנו

תוספתא מסכת בבא מציעא (ליברמן) פרק ג

המפקיד פירות אצל חבירו, אפי' הן אובדין לא יגע בהן, לפיכך, בעל הבית עושה אותן תרומה ומעשרות על מקום אחר. רבן שמעון בן גמליאל אומ': באובדין, ימכור בפני בית דין, מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים.

מקבילה זו מן התוספתא אינה 'מאכזבת'. היא 'מספקת' לנו מידע נוסף וחשוב ששופך אור על משנתנו. להלן ההבדלים העיקריים בינה לבין משנתנו:

- (1) הנוסח בתוספתא הוא: "אפילו הן אובדין לא יגע בהן", במקום "אבודין".
- (2) בתוספתא, 'נימוק' שאינו במשנה: "לפיכך, בעל הבית עושה אותן תרומה ומעשרות על מקום אחר".
- (3) "רשב"ג אומר: באובדין ימכור... ולא כמוצג במשנתנו: "רשב"ג אומר: מוכרן בפני בית דין...".

מקבילה משלימה למשנתנו

תוספתא מסכת בבא מציעא (ליברמן) פרק ג המפקיד פירות אצל חבירו והרקיבו, יין והחמיץ, שמן והבאיש, אפי' הן אובדין, לא יגע בהן, דברי ר' מאיר. וחכמים אומ': עושה אותן דמים בבית דין, מוכרן לאחרים ואין מוכרן לעצמו.

תוספתא זו מתחילה באותה לשון כמו קודמתה, וכמו הפתיח שבמשנתנו. ברם, בהמשך היא דנה "בפירות שהרקיבו, יין והחמיץ, שמן והבאיש". כאן אנו מוצאים את רבי מאיר כתנא הסבור

"לא יגע בהן". על פי 'הקביעה', הוא לכאורה התנא המקביל ל'סתם משנה' במשנתנו. כאן, כמו בתוספתא שלפניה: "אובדין" ולא "אבודין".

בסיפא אנו פוגשים את 'חכמים' המקבילים ל'רשב"ג' במשנה. אלא שהדעה כאן שונה במקצת: "עושה אותן דמים בבית דין ומוכרן לאחרים ואין מוכרן לעצמו", במקום - "מוכרן בפני בית דין" שבמשנתנו.

השאלה המסקרנת כמובן הינה: מה מידת הזיקה שבין תוספתא זו לבין קודמתה שראינו לעיל? וכן, מה הזיקה בינה ובין משנתנו? אלו הן שתי שאלות שונות. הראשונה דנה בקובץ התוספתא. איך יתכן, ששתי 'הלכות' כתובות בזו אחר זו, מדברות לכאורה על אותו 'ענין' וכל כך שונות זו מזו? השאלה השניה נוגעת ליחס למשנתנו. אל מי מן ההלכות שבתוספתא נשווה את משנתנו? אל הראשונה, אל השניה או לשתיהן?

העולה מכך: יש צורך תחילה לפתור את בעיית 'הכפילות' לכאורה בתוך התוספתא, ורק לאחר מכן לבחון את משמעות התוצאה המתקבלת אל מול משנתנו.

המקבילה למשנה ז בפרקנו

תוספתא מסכת בבא מציעא (ליברמן) פרק ג

כיוצא בו גבאי צדקה שלא מצאו עניים לחלק להן את הפת, מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן. גבאי צדקה פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן. המפקיד פירות אצל חברו הרי זה יוציא לו חסרונו, במה דברים אמורים? בזמן שעירבן עם פירותיו, אבל אם היו מונחין בפני עצמן יאמר לו הרי שלך לפניך. אחד מערב ואחד קורא שם מעשר שיני.

תוספתא זו מציעה פתרון בקושי שנוצר בהבנת 'המקרה' של משנה ז בפרק ג. משנה זו כנ"ל, דנה בהוצאת 'חסרונות' על פי טבלת פחת טבעי. בדיון הראשוני לעיל התלבטנו בקשר ל'מקרה' עליו מדברת המשנה. אם אכן יש הקבלה בין משנה זו (משנה ז), לבין הלכה זו בתוספתא (הלכה ט), אזי יש לומר שלפחות בעייה זו 'נפתרה'. התוספתא כותבת במפורש כי החסרונות שמוצאים למפקיד פירות הם: "בזמן שעירבן עם פירותיו, אבל אם היו מונחין בפני עצמן יאמר לו: הרי שלך לפניך".

האם משנה ו מדברת על 'פירות מופקדים שעירבן עם פירותיו'? התשובה שלילית. אם עירבן עם פירותיו מדוע לא יגע בהן? הלא הוא מוציא לו חסרונות? משנה ז, מדברת אומנם על 'מקרה' בו הנפקד עירב את פירותיו עם פירות המפקיד, אבל מה שאנו יכולים ללימוד משם לענייננו הוא דבר אחר: קיימת מידת פחת מקובלת לפירות, ומידה זו כנראה שהייתה מקובלת ומוכרת בציבור הרחב. תובנה זו יכולה לסייע בידינו כפי שנכתב לעיל, בהגדרת 'המידתיות' של פירות 'אבודין' או 'אובדין' שבמשנה ובתוספתא.